

T523

1884

1884

Cesti-maa-rahwa
K a l e n d e r
eht

Täht-Raamat
1884

aasta peale pärast meie
Issanda Jeesuse Kristuse
sündimist.

Sel aastal on 366 päeva.

Tallinnas,

trükitud Lindfors'i värijate kirjade ja kunstiga.

Märkide seletus.

- Noor-kuu. ☉ Täis-kuu.
 D. Esimene weerand. C Wiimne weerand.
 e. l. enne lõunat. — p. l. pärast lõunat.
 P. Püha. — p. pärast ehk päev.

Aasta muutmised.

- Remade hakkab 8. Paastu-kuu päeval kellu 6 e. l. Siis on päev ja öö ühe pikkused.
 Suwi hakkab 9. Jaani-kuu päeval kellu 2 e. l. Siis on meil kõige pikem päev.
 Sügise hakkab 10. Mikki-kuu päeval kellu 4 p. lõunat. Siis on jälle päev ja öö ühe pikkused.
 Talwe hakkab 9. Jõulu-kuu päeval kellu 10 e. lõunat. Siis on meil kõige lühem päev.

Vääwa ja kuu-warjutamised.

Sel aastal on 3 vääwa- ja 2 kuu-warjutamised.

ENSV TA
 Kirjandusmuuseumi
 Arhiivraamatukogu

38232

Tsensuri poolest lubatud. — Tallinnas, 29. Mikki-l. 1883.

Aastaid arwatakse tänawu:

	Aasta.
Maailma loomisest	5833
Jeesuse Kristuse sündimisest	1884
Tartu linna ülesehitamisest	854
Riisinsu Riamaale tulemisest	693
Tallinna ülesehitamisest	665
Pärnu linna alustamisest	629
Raamatute trükkimise hakatusest	444
Luteruse õige usu üleswõtmisest	367
Lindworsi trükkimise hakatusest	251
Wanast lakkust	227
Wäe Brandenburgi minemisest	206
Toompää ärapälemisest	200
Suurest näljast Riia- ja Tallinna maal	189
Peterburgi linna ülesehitamisest	181
Teisest lakkust	174
Eestimaa Wene-riigi walitsuse alla saamisest	174
Tartu suure kooli alustamisest	82
Uute rõugete panemisest	81
Prantslaste Moskwas olemisest	72
Eesti-maa priiuse kuulutusest	67
Meie Keisri Herra Aleksandri III. sündim	38
Riia-maa priiuse kuulutusest	65
Jumalateenistusest uue kiriku-seaduse järel	50
Krimmi sõda hakatusest	30
Meie Keisri Herra Aleksandri III. walitsuse hak ..	3
Wiimsest hinge kirjutusest	26
Wene-maa priiuse kuulutusest	23

Nääri pääw. — Kristuse ümberlõikamisest. Lunk. 2, 21.

1 Pühap.	Nääri pääw	Mita Jumal!
2 Esmasp.	Label, Set	
3 Teisip.	Genof	Selge ja
4 Restnäd.	Metuusala	tuulsed
5 Neljap.	Siimeon	külmad
6 Reede	3 Kuninga P.	ilmad.
7 Laupäaw	Juljaanus	

1. P. p. 3 R. P. — Jeesus 12 aastat wana. Lunk. 2, 41—52.

8 Pühap.	Erart	 7, 3' e. l.
9 Esmasp.	Peatus	
10 Teisip.	P a a w l i p w.	Tuulsed
11 Restnäd.	Chwraim	ilmad.
12 Neljap.	Rein	
13 Reede	Hilaarius	
14 Laupäaw	Robert	

2. P. p. 3 R. P. — Pulmad Raana linnas. Joani. 2, 1—11.

15 Pühap.	Tiidrit	 6, 41' e. l.
16 Esmasp.	Kiispert	

17 Teisip.	Tõnise p.	
18 Restnäd.	Alfel	Lume
19 Neljap.	Saara	
20 Reede	Waab. Seb.	sadu.
21 Laupäaw	Reetu	

3. P. p. 3 R. P. — Pealikust Kapernauma linnas. Matt. 8, 1—13.

22 Pühap.	Madleena	
23 Esmasp.	Lotta	 7, 37' e. l.
24 Teisip.	Timoteus	
25 Restnäd.	P a a w l i ü m b.	Külm annab
26 Neljap.	Polikarpus	
27 Reede	Krisostomus	järele.
28 Laupäaw	Kaarel	

4. P. p. 3 R. P. — Kristus sunnib tuulesid. Matt. 8, 23—27

29 Pühap.	Saamuel	
30 Esmasp.	Nadelgunde	 6, 27' e. l.
31 Teisip.	Ann	

1. f. p. tõuseb p. f.	8,50 m.	weereb alla f.	3,29 m.
11.	8,33		3,52
21.	8,11		4,29

1 Keelkäd.	Pirita	
2 Keelkäd.	Küünla pw.	
3 Keede	Hanna	Külmad
4 Laupäät	Veroonika	

9. P. e. ül. P. — Wiina mäest. Matt. 20, 1—16.

5 Pühap.	Algaate	
6 Esmasp.	Toora	ja
7 Teisip.	Rihkard	 4, 52' e. l.
8 Keelkäd.	Saalomon	
9 Keelkäd.	Polli	lumefajused
10 Keede	Kolastika	ilmad.
11 Laupäät	Cedu	

8. P. e. ül. P. — Küüwi mehest. Luul. 8, 4—15.

12 Pühap.	Gilaalia	
13 Esmasp.	Benigna	Paras
14 Teisip.	Walentin	
15 Keelkäd.	Wauſtia	 8, 15' p. l.
16 Keelkäd.	Juula	
17 Keede	Konſtantſia	tülm.
18 Laupäät	Konfordia	

Paastu Püha. — Pime tee ääres. Luul. 18, 31—43.

19 Pühap.	Siim. Apost.	Saeab
20 Esmasp.	Gigarius	
21 Teisip.	Wastla pw.	 3, 13' p. l.
22 Keelkäd.	Tuhka-pääw	
23 Keelkäd.	Wiina	lund ja
24 Keede	Viige pääw	kanged tui-
25 Laupäät	Madise pw.	fused ilmad.

1. P. Paastus. — Kristust kiusataſſe. Matt. 4, 1—11.

26 Pühap.	Wiktor	
27 Esmasp.	Nestor	
28 Teisip.	Leander	 8, 20' p. l.
29 Keelkäd.	Palwe pääw	
	Justus	

1. f. p. tõuseb p. f.	7,46 m.	weereb alla f.	4,46 m.
11.	7,19	"	5,11
21.	6,49	"	5,34

1 Neljap.	Albiinus	
2 Reede	Medea	Sulatab.
3 Laupääm	Kunigunde	

2. P. Paastus. — Kananea naesest. Matt. 15, 21—28.

4 Pühap.	Adrian	
5 Esmasp.	Angelus	Heitlikud
6 Teisip.	Gottwrid	pääwapaistised
7 Restnäd.	Perpetua	
8 Neljap.	Dagmar	 0, 53' e. l.
9 Reede	Prudentius	ilmad.
10 Laupääm	Mikels	

3. P. Paast. — Kristus ajab kuratid wälja. Luf. 11, 14—28.

11 Pühap.	Konstantin	
12 Esmasp.	Gregor	Behmed
13 Teisip.	Ernst	ilmad.
14 Restnäd.	Sakaarijas	
15 Neljap.	Matilde	 7, 27' e. l.
16 Reede	Aleksander	
17 Laupääm	Truuta	Wihma sadu.

4. P. Paastus. — Kristus süütab 5000 meest. Joan. 6, 1—15.

18 Pühap.	Kaabriel	
19 Esmasp.	Joosep	Udufed
20 Teisip.	Olga	
21 Restnäd.	Pent	 10, 57' p. l.
22 Neljap.	Kahwael	ja niisked
23 Reede	Tiits	ilmad.
24 Laupääm	Kaafimir	

5. P. Paastus. — Jeesus wisatakse kwiidega. Joan. 8, 46—59.

25 Pühap.	Paastu Marjap.	
26 Esmasp.	Manuel	Lume
27 Teisip.	Kustaw	sadu.
28 Restnäd.	Kideon	
29 Neljap.	Eustakius	 1, 24' p. l.
30 Reede	Adonis	Külmetab.
31 Laupääm	Tellaus	

1. k. p. lõuseb p. k. 6,22 m., weereb alla k. 5,59 m.
 11. " " 5,56 " " 6,22
 21. " " 5,22 " " 6,46

6. P. Paastus. — Kristuse süüesõitmine. Matt. 21, 1—9.

1 Pühap.	Palmipunde p.	
2 Esmasp.	Teodora	Heitlikud
3 Teisip.	Berdinand	
4 Restnäd.	Ambroosius	ilmad.
5 Neljap.	Suur Neljap.	
6 Reede	Suur Reede	 5, 34' p. l.
7 Laupääv	Aaron	

8. ül. P. — Kristuse ülestõusmine. Mark. 16, 1—8.

8 Pühap.	1 Ülestõus. P.	
9 Esmasp.	2 Ülestõus. P.	Pilves
10 Teisip.	Esekiel	ja vihmased
11 Restnäd.	Leo	ilmad.
12 Neljap.	Julius	
13 Reede	Justiinus	 4, 37' p. l.
14 Laupääv	Künni pääv	

1. P. p. ül. P. — Kinnipandud ussed. Joan. 20, 19—31.

15 Pühap.	Olimpia	
16 Esmasp.	Kariisius	Ilusad

17 Teisip.	Rudolf	kewadesed
18 Restnäd.	Walerian	ilmad.
19 Neljap.	Tiimon	
20 Reede	Jakobine	 7, 47' e. l.
21 Laupääv	Adolarius	

2. P. p. ül. P. — Sea karjane. Joan. 10, 12—16.

22 Pühap.	Rajus	
23 Esmasp.	Jüri pääv	Saeab
24 Teisip.	Albert	
25 Restnäd.	Markuse p.	wihma.
26 Neljap.	Esekiel	
27 Reede	Anastasi	
28 Laupääv	Vitalis	 5, 37' e. l.

3. P. p. ül. P. — Üürifese aja pärast. Joan. 16, 16—23.

29 Pühap.	Reimund	
30 Esmasp.	Grastus	Tuulesed

1. l. p. tõuseb	p. l. 4,54 m.,	weereb alla l. 7,9 m.
11.	4,26	7,34
21.	3,59	7,55

1 Teisip.	Wölbr i p.	
2 Restnäd.	Sigismund	Wilufad
3 Neljap.	†leidmise p.w.	
4 Reede	Wlorian	muutlikud
5 Laupääm	Rotard	

4. P. p. ül. P. — Kristuse äraminemisest. Joan. 16, 5—15.

6 Pühap.	Susanna	6, 34' e. l.
7 Esmasp.	Ulrika	ilmad.
8 Teisip.	Tanislauß	
9 Restnäd.	Rigula p.	Tuulsed
10 Neljap.	Rordian	ja sojad
11 Reede	Pankratsius	pääwad.
12 Laupääm	Henriete	

5. P. p. ül. P. — Olgest palumisest. Joan. 16, 23—30.

13 Pühap.	Sermatius	0, 16' e. l.
14 Esmasp.	Kristjan	
15 Teisip.	Sohwi	Saeab
16 Restnäd.	Peregrinus	wihma.
17 Neljap.	Caewa min. p.	
	(Suur † pääw)	

18 Reede	Cerit	
19 Laupääm	Wiilip	6, 36' p. l.

6. P. p. ül. P. — Rõõmustajast waimust. Joan. 15, 26—16, 4.

20 Pühap.	Pil	
21 Esmasp.	Pontufina	Selged
22 Teisip.	Milli	
23 Restnäd.	Tesideerius	sojad
24 Neljap.	Ester	
25 Reede	Urban i p.	ilmad.
26 Laupääm	Ceduard	

Neli Pühi. — Pühast Waimust. Joan. 14, 23—31.

27 Pühap.	1 Melipühi p.	9, 29' p. l.
28 Esmasp.	2 Melipühi p.	
29 Teisip.	Mart	
30 Restnäd.	Wigand	Uduue.
31 Neljap.	Aliide	

1. f. p. tõuseb p. f. 3,35 m.	weereb alla f. 8,19 m.
11. " 3,13	8,42
21. " 2,57	9

1 Reede	Kotsalk	Renad
2 Laupääw	Martellus	
Kolmainu Jumala P. — Jeesus ja Nikodeemus. Joan. 3, 1-15.		
3 Pühap.	Emma	 4, 14' p. l. selged ja sojad pääwad. Pilwene.
4 Esmasp.	Darius	
5 Teisip.	Bonifaatius	
6 Keisnäd.	Artemius	
7 Neljap.	Eufretia	
8 Reede	Medardus	
9 Laupääw	Bertram	
	Pitkem pw.	
1. P. p. 3. a. J. P. — Nikas mees ja Laatsarus. Luuk. 16, 19—31.		
10 Pühap.	Hans	7, 13' e. l. Müristab tange wihm.
11 Esmasp.	Barnabas	
12 Teisip.	Pasillides	
13 Keisnäd.	Tobias	
14 Neljap.	Tetlow	
15 Reede	Wiidi pw.	
16 Laupääw	Justina	

2. P. p. 3. a. J. P. — Suurest õhtu süümaaajast. Luuk. 14, 16—24.

17 Pühap.	Nikander	 7, 54' e. l. Tuulsed ilmad.
18 Esmasp.	Homerus	
19 Teisip.	Kerwaasius	
20 Keisnäd.	Wlorentin	
21 Neljap.	Rael	
22 Reede	Karoliina	
23 Laupääw	Pasilius	

3. P. p. 3. a. J. P. — Arakadunud lambast. Luuk. 15, 1—10.

24 Pühap.	Jaani pääw	 11, 50' e. l. Tuleb wihma müristab.
25 Esmasp.	Webronia	
26 Teisip.	Jeremias	
27 Keisnäd.	7 magaja p.	
28 Neljap.	Josua	
29 Reede	Peetri Paw. p.	
30 Laupääw	P a a w l i m. p.	

1. P. p. 18. juul. p. l. 2, 46 m., weereb alla p. l. 9, 14 m.		
11.	2, 45	9, 19
21.	2, 52	9, 15

4. P. p. 3 a. J. P. — Olge armulised. Luuk. 6, 36—42

1 Pühap.	Teobald	Ilusad
2 Esmasp.	Heina M. pw.	
3 Teisip.	Korneelius	11, 18' p. l.
4 Keisnäd.	Ulrik	
5 Neljap.	Anselm	felged
6 Reede	Hektor	
7 Laupääv	Temeetrius	sojad ilmad.

5. P. p. 3 a. J. P. — Rohke kalasaak. Luuk. 5, 1—11.

8 Pühap.	Kiilian	
9 Esmasp.	Kirillus	Kuivad
10 Teisip.	7 wenda	2, 34' p. l.
11 Keisnäd.	Cleonoora	
12 Neljap.	Hindrek	ilmad.
13 Reede	Mareta pw.	
14 Laupääv	Bonavent	

6. P. p. 3 a. J. P. — Wariseride Sigusfest. Matt. 5, 20—26.

15 Pühap.	Apost. jäg.	Wihmased
16 Esmasp.	August	
17 Teisip.	Aleksius	ilmad.

18 Keisnäd.	Rosina	11, 41' p. l.
19 Neljap.	Wridriika	
20 Reede	Elias	Sojad
21 Laupääv	Taaniel	

7. P. p. 3 a. J. P. — 1000 meest söödetaife. Mark. 8, 1—9.

22 Pühap.	Maarja Mad.	
23 Esmasp.	Oskar	ja kuivad
24 Teisip.	Kristiina	ilmad.
25 Keisnäd.	Jaakobi pw.	
26 Neljap.	Anu	0, 46' e. l.
27 Reede	Marta	Wihma
28 Laupääv	Plaato	

8. P. p. 3 a. J. P. — Wale prohwetitest. Matt. 7, 15—23.

29 Pühap.	Olawi pw.	
30 Esmasp.	Abdon	tuleb.
31 Teisip.	Kristwrid	

1. k. p. tõuseb	p. k. 3,7 m.	weereb alla k. 9,3 m.
11. "	3,26	8,45
21. "	3,48	8,23

1 Kestnäd.	Peetri wang.	
2 Neljap.	Hanibal	4, 48' e. l.
3 Neede	Cleasar	
4 Laupäaw	Tominitus	Selged

9. P. p. 3a. J. P. — Ülekohtune majapidaja. Luuf. 16, 1--9.

5 Pühap.	Oswald	
6 Esmasp.	Krist. ärasel.	sojad ilmad.
7 Teisip.	Alaine	
8 Kestnäd.	Geerhard	11, 34' p. l.
9 Neljap.	Romaanus	
10 Neede	Lauritse pw.	Tuulsed
11 Laupäaw	Herm	ja

10. P. p. 3a. J. P. — Jerusalema ärarikkumiseft. Luuf. 19, 41-48

12 Pühap.	Klaara	
13 Esmasp.	Ellu	wihmased
14 Teisip.	Eiseebius	ilmad.
15 Kestnäd.	Ruti M. pw.	
16 Neljap.	Isaak	5, 21' p. l.
17 Neede	Wilibald	

18 Laupäaw	Leeno	Kuivad
------------	-------	--------

11. P. p. 3a. J. P. — Wariserist ja tõlnerist. Luuf. 18, 9--14.

19 Pühap.	Seebald	
20 Esmasp.	Pärnard	ilmad.
21 Teisip.	Rut	
22 Kestnäd.	Wilibert	Pilwetab.
23 Neljap.	Sakeus	
24 Neede	Pärtli pw.	0, 35' p. l.
25 Laupäaw	Ludwig	

12. P. p. 3a. J. P. — Kurdist ja keeletumast. Mark. 7, 31--37.

26 Pühap.	Irenäus	
27 Esmasp.	Gebhard	Wihmased
28 Teisip.	Augustiin	
29 Kestnäd.	Joan. huk.	ilmad.
30 Neljap.	Benjamin	
31 Neede	Rebeka	9, 56' e. l.

1. l. p. tõuseb	p. l. 4,9 m.	weereb alla l. 7,59 m.
11.	4,36	7,27
21.	4,58	6,58

1 Laupääd | Skidius | Tuulsed

13. P. p. 3a. J. P. — Preestrist ja Lewitist. Luf. 10, 23—37.

2 Pühap. Viisa
3 Esmasp. Reinard
4 Teisip. Kai | wihmased
5 Restnäd. Mooses
6 Neljap. Magnus
7 Reede Reegina
8 Laupääd Maarja sünd.

11, 17' e. l.

14. P. p. 3a. J. P. — Kümnest pidalitõbiseft. Luf. 17, 11—19.

9 Pühap. Bruno
10 Esmasp. Pööri pw. | sügised
11 Teisip. Gewald
12 Restnäd. Siirus | ilmad.
13 Neljap. Amaatus
14 Reede † ilendam.
15 Laupääd Nikodeemus

12, 0' e. l.

15. P. p. 3a. J. P. — Mammonast. Matt. 6, 24—34.

16 Pühap. Leontiina | Wilud

17 Esmasp. Josepiina
18 Teisip. Gottlob | ja külm
19 Restnäd. Werner
20 Neljap. Wausta | ööd.
21 Reede Matteuse pw.
22 Laupääd Moorits

11, 40' p. l.

16. P. p. 3a. J. P. — Raini linna furnust. Luf. 7, 11—17.

23 Pühap. Osea
24 Esmasp. Ioan. saam. | Udused
25 Teisip. Kleowas | ja wihmased
26 Restnäd. Ioan. õpet. | ilmad.
27 Neljap. Adolw
28 Reede Wentsel
29 Laupääd Mihkli pw.

4, 9' p. l.

17. P. p. 3a. J. P. — Weetõbiseft. Luf. 14, 1—11.

30 Pühap. Eõituse p. | Pädwa

1. f. p. tõuseb p. f. 5,24 m., weereb alla f. 6,27 m.
11. " 5,47 " 5,56
21. " 6,11 " 5,26

1 Esmasp.	Maarja t. p.	
2 Teisip.	Woldemar	
3 Restnäd.	Jairus	Pilwesed
4 Neljap.	Prants	
5 Reede	Wriidebert	ilmad.
6 Laupääd	Euisa	

18. P. p. 3 a. J. P. — Suurem käst. Matt. 22, 34—46.

7 Pühap.	Maali	2, 11' e. l.
8 Esmasp.	Tomaasia	
9 Teisip.	Tioniisius	
10 Restnäd.	Arwid, Mai	Külmetab
11 Neljap.	Burkard	õse.
12 Reede	Walwriid	
13 Laupääd	Tereesia	

19. P. p. 3 a. J. P. — Alwatud inimesest. Matt. 9, 1—8.

14 Pühap.	Kalikstus	
15 Esmasp.	Hedo	6, 34' e. l.
16 Teisip.	Kallus	
17 Restnäd.	Leonhart	

18 Neljap.	Eunkase p. w.	
19 Reede	Eutisus	Selge ilm.
20 Laupääd	Welitsian	

20. P. p. 3 a. J. P. — Pulma riidest. Matt. 22, 1—14.

21 Pühap.	Euteruse usu diendam. P.	10, 16' e. l.
22 Esmasp.	Kaasani M. p.	
23 Teisip.	Sewerin	
24 Restnäd.	Salome	Wilud
25 Neljap.	Krispin	tuuled.
26 Reede	Amandus	
27 Laupääd	Kapitolin	

21. P. p. 3 a. J. P. — Kuninga mehe pojast. Joan. 4, 47—54.

28 Pühap.	Siimon Jud.	
29 Esmasp.	Engelhard	0, 52' e. l.
30 Teisip.	Abfalon	
31 Restnäd.	Wolfgang	Wihma

1. f. p. tõuseb	p. f. 6,34 m.	weereb	alla f. 4,57 m.
11.	" 6,59	"	4,29
21.	" 7,25	"	4,2

1 Neljap.	Pühade pw.	
2 Reede	Hingede pw.	ja lund
3 Laupääv	Gottliib	

22. P. p. 3 a. J. P. — Kavalast sulaseft. Matt. 18, 23—35.

4 Pühap.	Ot	
5 Esmasp.	Plandiina	7, 51' p. l.
6 Teisip.	Käspär	
7 Restnäd.	Paltasaar	Selged
8 Neljap.	Klaudius	
9 Reede	Joobst	külmad ilmad.
10 Laupääv	Mart. Luther	

23. P. p. 3 a. J. P. — Kohtu rahast. Matt. 22, 15—22.

11 Pühap.	Mart. Piist.	
12 Esmasp.	Joonas	
13 Teisip.	Arkaadius	11, 55' p. l.
14 Restnäd.	Priidit	
15 Neljap.	Leopold	Külmatab.
16 Reede	Otomar	
17 Laupääv	Alwens	

24. P. p. 3 a. J. P. — Jäiri tütest. Matt. 9, 18—26.

18 Pühap.	Ebra	Ilmad
19 Esmasp.	Viisbet	
20 Teisip.	Amos	8, 39' p. l.
21 Restnäd.	Maarja ohw.	
22 Neljap.	Setfilia	lähwad ikka
23 Reede	Cleonoore	külmemaks
24 Laupääv	Joofias	

25. P. p. 3 a. J. P. — Arakääwitamisest. — Matt. 24, 15—28.

25 Pühap.	Kadrina p. ja	Parajad
	Surn. mäl. p.	
26 Esmasp.	Konrad	
27 Teisip.	Jetta	1, 10' p. l.
28 Restnäd.	Künter	külmad
29 Neljap.	Cewert	ilmad.
30 Reede	Andrese pw.	

1. f. p. tõuseb p. f.	7,52 m.	weereb alla f.	3,37 m.
11. " "	8,18	" "	3,14
21. " "	8,39	" "	3,1

1	Laupääd	Narend	Lumesadu.
1. Kr. tulem. P. — Kristuse sisesõitmine. Matt. 21, 1—9.			
2	Pühap.	Kandidus	
3	Esmasp.	Taali	Luisused
4	Teisp.	Parbo	
5	Kesknäd.	Sabina	3, 4' p. l.
6	Neljap.	Rigula pw.	
7	Reede	Antoonia	ilmad.
8	Laupääd	Maarja saam.	
2. Kr. tulem. P. — Wiimse pääwa tähtedest. Lut. 21, 25—36.			
9	Pühap.	Joachim	
		Lühem pääd	Pilwes
10	Esmasp.	Judit	
11	Teisp.	Elis	ilmad.
12	Kesknäd.	Ottilia	
13	Neljap.	Luutisa	3, 1' p. l.
14	Reede	Nikaasius	
15	Laupääd	Joanna	Lume
3. Kr. tulem. P. — Joannes wangi tornis. Matt. 11, 2—10.			
16	Pühap.	Albina	sadu.

17	Esmasp.	Ignaatius	Paras
18	Teisp.	Kristohm	külm.
19	Kesknäd.	Lot	
20	Neljap.	Abraham	
21	Reede	Tooma pw.	5, 3' e. l.
22	Laupääd	Beata	
4. Kr. tul. P. — Joannese tunnistus. Joan. 1, 19—28.			
23	Pühap.	Dagobert	
24	Esmasp.	Adam ja Eewa	Selged
25	Teisp.	Idulu 1 Püha	
26	Kesknäd.	Idulu 2 Püha	talwe ilmad.
27	Neljap.	Joan. Ewang.	
28	Reede	Süüta laste pw.	
29	Laupääd	Noa	7, 9' e. l.
P. p. 3. P. Jeesus seletab langemisest ja ülestõusmisest mitmele. Luc. 2, 33—40.			
30	Pühap.	Taawet	Range külm.
31	Esmasp.	Silvester	
1. l. p. tõuseb p. l. 8,53 m., weereb alla l. 2,56 m.			
11.	"	9,1	2,58
21.	"	9,3	3,7

Postide mineminne ja tuleminne Rubermangu posti-kontoris Tallinnas.

Postid lähevad Peterburi ja Tartu: igap. mis k'ik ramatud ja pakid miivad, kello 9 õhto; Baltiski iga pääv 10, 30 hom.; Riga üle Perno: Esmaõp. ja Neljasp. 12 l. a., Riga: ilma rahata ramatud, Teisp. ja Reede 5 õhto; Plesko: üle Paide ja Paide: iga pääv 9 p. l.; Gapsalo ja Wirtso (Werder): Teisp., Reede ja Laup. 1; — Postid tulevad iga pääv Peterburist ja Tartust, mis k'ik ramatud ja pakid toovad 8, 23 hom.; Baltiskist: iga pääv 8, 57 õhto; Riast üle Perno: iga Teisp., Kesk. ja Laup. 10 hom.; Plesko-linnast: iga pääv 9 õhto; Paidest tulevad Postid: Teisp., Neljasp., Reede ja Laup.; Gapsalust ja Wirtso Jaamast: iga Kesk., Laup. ja Pühapääwal.

Kroonupühad,

mis uue kiriku seaduse järele ka Maakirikutes nenda kui Paastu jutluse pääwad tulewad pidada:

- 1) Kükula-kuu 26. p. Meie suure Keisri Herra Aleksander Aleksandrowitši sündimise pääv.
- 2) Paastu-kuu 2. p. Meie suure Keisri Herra Aleksander Aleksandrowitši walitsuse hakatuse pääv.
- 3) Lehe-kuu 6. p. Tšesarewitši Suurwürsti Nikolai Aleksandrowitši, Weneriigi anjäre päris pärija sündimise pääv.
- 4) Lehe-kuu 15. p. Meie suure Keisri herra Aleksandre III. kroonimise pääv.
- 5) Heina-kuu 22. p. Meie suure Keisri Prona Maria Weodorowna nime pääv.
- 6) Õituse-kuu 30. p. Meie suure Keisri Herra Aleksander Aleksandrowitši nime pääv.

- 7) Talwe-kuu 14. p. Meie suure Keisri Prona Maria Weodorowna sündimise pääv.
- 8) Jõulu-kuu 6. p. Tšesarewitši Suurwürsti Nikolai Aleksandrowitši, Wene-riigi anjäre päris pärija nime pääv.

Keisri Herra Eugufelts.

Aleksander III. Aleksandrowits, kõige Wene-riigi walitseja ja Keiser, Pohla-maa Kuningas j. n. e., sünd. 26. Kükula-l. p. 1845, walitseb 1. sept. Paastu-l. p. 1881. Maria Weodorowna, Keisri Prona, Daani kuninga tütar, sünd. 14. Talwe-l. p. 1847.

Nende lapsed:

- 1) Nikolai Aleksandrowits, Tšesarewits, Suurwürst ja Wene-riigi anjäre päris pärija, sünd. 6. Lehe-l. p. 1868.
- 2) Georg Aleksandrowits, Suurw., sünd. 27. Jüri-kuu p. 1871.
- 3) Azenia Aleksandrowna, Suurwürsti Printses, sünd. 25. Paastu-l. 1875.
- 4) Mihail Aleksandrowits, Suurwürst, sündinud 22. Talwe-l. 1878.
- 5) Olga Aleksandrowna, Suurwürsti Printses, sünd. 1. Jaani-l. 1882.

Keisri herra wennad ja õed:

- 1) Wladimir Aleksandrowits, Suurwürst, sündinud 10. Jüri-kuu pääwal 1847, tema pronna Maria Pawlowna, Meklenburg-Swerini Printses, sünd. 2. Lehe-l. p. 1854.

Nende lapsed:

- Akriil Wladimirowits, Suurwürst, sündinud 30. Miskli-kuu 1876.
- Boris Wladimirowits, Suurwürst, sündinud 12. Talwe-l. 1877.
- Andrei Wladimirowits, Suurw., sünd. 2. Lehe-l. 1879.

- Selene Wladimirowna**, Suurwürsti Printsess, sünd. 18. Märi-l. 1882.
- 2) **Aleksei Aleksandrowits**, Suurwürl, sünd. 2. Märi-luu pääwal 1850.
- 3) **Maria Aleksandrowna**, Suurwürlsti Printsess, sündinud 5. Wiina-luu p. 1853, Englandsi Printsi Alfred Edinburgi Herzogi prona, sünd. 25. Seina-l. p. 1844.
- 4) **Sergei Aleksandrowits**, Suurw., s. 29. Jüri-luu p. 1857.
- 5) **Paul Aleksandrowits**, Suurw., s. 21. Miskli-luu p. 1860.
- Keisri herra onud ja tädid:
- 1) **Konstantin Nikolajewits**, Suurw., s. 9. Miskli-l. p. 1827. Tema Proua **Aleksandra Jusepowna**, Saksen-Altenburgi Printsess, sündinud 26. Jaani-luu pääwal 1830.
- Nende lapsed, Suurwürltid:
- Nikolai Konstantinowits**, sünd. 2. Kükula-luu p. 1850.
- Olga Konstantinowna**, sünd. 22. Leikuse-l. p. 1851, laulatati 15. Oktobri-luu pääwal 1867, Krefa-Rigi Kuninga Georgiose prona.
- Weera Konstantinowna**, sünd. 4. Kükula-luu p. 1854, Herzogi Wilhelmi Eugeni Württembergi prona, sünd. 8. Leikuse l. p. 1846.
- Konstantin Konstantinowits**, s. 10. Leikuse-luu p. 1858.
- Dmitri Konstantinowits**, sünd. 1. Jaani-luu p. 1860.
- 2) **Nikolai Nikolajewits**, Suurw., s. 27. Seina-luu p. 1831. Tema Proua **Aleksandra Petrowna**, Holstein-Oldenburgi Printsess, sündinud 21. Lehe-luu pääwal 1838.
- Nende lapsed:
- Nikolai Nikolajewits**, Suurw., s. 6. Ealwe-luu p. 1856.
- Peter Nikolajewits**, Suurwürl, s. 10. Märi-l. p. 1864.
- 3) **Mihail Nikolajewits**, Suurw., s. 13. Wiina-luu p. 1832. Tema Proua **Olga Weodorowna**, Baadeni Printsess, sünd. 8. Miskli-luu pääwal 1839.
- Nende lapsed:
- Nikolai Mihailowits**, Suurw., s. 14. Jüri-luu p. 1859.
- Anastasia Mihailowna**, Suurwürlsti Printsess, sünd.

16. Seina-l. p. 1860; laul. Meklenburg-Sweriini kuningl. Printsi Pridit Prantfi prona.
- Mihail Mihailowits**, Suurw., s. 4. Wiina-luu p. 1861.
- Georg Mihailowits**, Suurwürl, sünd. 11. Leikuse-luu pääwal 1863.
- Aleksander Mihailowits**, Suurwürl, sünd. 1. Jüri-luu pääwal 1866.
- Sergei Mihailowits**, Suurw., s. 25. Miskli-l. p. 1869.
- Aleksei Mihailowits**, Suurw., s. 16. Jüli-l. 1875.
- 4) Suurwürlsti Printsess **Olga Nikolajewna**, sündinud 30. Leikuse-luu pääwal 1822, Württembergi kuninga Karl Wridit Aleksandri prona.
- 5) **Katarina Mihailowna**, sünd. 16. Leikuse-luu pääwal 1827, laulatati 4. Webruari-luu pääwal 1851 Meklenburg-Strelitsi Hertsi Georg August Ernst Adolw Karel Ludwigi prona.
- Würltid ja Printsessid Romanowski, Leichtenbergi Hertsiogid ja Hertsioginad:
- Printsess **Maria Maksimilianowna**, sünd. 4. Wiina-luu pääwal 1841, laulatati 30. Juni-luu pääwal 1868 Baadeni Printsi Ludwig Willem Augusti prona.
- Würl **Nikolai Maksimilianowits**, sünd. 23. Seina-luu pääwal 1843.
- Printsess **Eigenia Maksimilianowna**, sünd. 20. Baastu-luu pääwal 1845, Oldenburgi Printsi Aleksandri prona, sünd. 2. Lehe l. p. 1844.
- Würl **Eugen Maksimilianowits**, sünd. 27. Märi-luu pääwal 1847.
- Würl **Georg Maksimilianowits**, sünd. 17. Kükula-luu pääwal 1852; tema prona Oldenburgi suurhertsiogliku Printsess **Terefe**.

Hobuse-, weikse- ja kauba-laadad.

I. Gesti-maa Rubermangus.

- Anias:** Jüri-kuu 20mal ja 21mal pääwal.
- Uwinurme mõisas, Lahusu külas:** kauba-, lojuse- ja hooste-laad 5mal ja 6mal Wiina-kuu pääwal.
- Saapsalu-linnas:** 1) Reäri-kuu 10mal ja 11mal pääwal. 2) Mikhli-kuu 14mal ja 15mal pääwal.
- Seltermal (Siitoma) Mikhli-kuu** 19mal ja 20mal pääwal.
- Jõhvis:** 1) 18. ja 19. Künla-kuu pääwal. 2) Mikhli-kuu 24mal ja 25mal pääwal.
- Jõelahtmes:** nädal pärast Mikhli-pääwa.
- Reblastes:** 1) 26mal Reäri-kuu p., lina-laad. 2) Mikhli-pääwal, 29 p., lina-laad. 3) 19mal Jõulu-k. p.
- Keila-kiriku juures:** 1) Gmaspääw pärast 3mat püha paastus 2 p. 2) Mikhli-p. ja kaks pääwa se järele.
- Kiwilo-kõrtsi juures:** Künla-kuu 26. ja 27. pääwal.
- Koloweres:** 1) Reäri-kuu 17mal pääwal. 2) Wiina-kuu 4mal pääwal, 2 p.
- Kulina:** 19. ja 20. Wiina-kuu.
- Lihula-linnas:** 1) Gmaspääwal enne Bastla-pääwa. 2) Mikhli-kuu 24mal pääwal.
- Märjama-kiriku juures:** 3mal Kristuse tulemise Pühal.
- Mikhli-kiriku juures:** 29mal Mikhli-kuu pääwal.
- Missi:** 24mal ja 25mal Wiina-kuu pääwal.
- Orgital:** Reäri-kuu 7mal ja 8mal pääwal.
- Paide-linnas:** 1) Künla-kuu 6mal ja 7mal pääwal. 2) Reljapääw ja Reede pärast Illestõusm. p. 3) Jaani-kuu 20mal ja 21mal pääwal. 4) Mikhli-kuu 10mal ja 11mal pääwal. 5) Talwe-kuu 10mal ja 11mal pääwal. 6) Jõulu-kuu 16mal ja 17mal pääwal.
- Paldisi-linnas:** 1) 2sel ja 3mal Künla-kuu pääwal. 2) Mikhli-kuu 21mal ja 22mal pääwal.

- Rakvere-linnas:** 1) Reäri-kuu 27mal ja 28mal pääwal. 2) 8 pääwa pärast Lihavõtte Gmaspääwal ja Teisipääwal. 3) Jaani-kuu 16mal ja 17mal p. 4) Mikhli-kuu 28mal, 29mal ja 30mal pääwal.
- Raplas:** 1) esimesel Gmaspäewal paastu kuus. 2) esimesel Reedel pärast Mikhli-pääwa.
- Tallinnas:** 1) Jaani-kuu 27mast pääwast, 1 nädalas. 2) Mikhli-kuu 26mal, 27mal ja 28mal pääwal.
- Ue-mõisas, Lõuna-Sarjumaal, Koselihelkonnas, Kuivajõe-kõrtsi juures,** hakkab kolmandamal Teisipääwal Mikhli-k.
- Wigalas, Läänemaal, 15. ja 16. Talwe-kuu** pääwal.
- Wiitna-kõrtsi juures, Palmi waldas:** 1) kauba- ja raieme-laad 20mast kuni 23mal Jaani-kuu pääwani. 2) kauba-, lojuse- ja hooste-laad üks nädal enne Mikhli-pääwa, 3 pääwa. 3) kauba-, lojuse- ja hooste-laad Kesk-nädal, Reljapääw ja Reede pärast Lihavõtte.

Jgal aastal 26. Jaani-kuu pääwal, on Tallinnas Doompeal enne lõunat hobuste näitus. Pärast lõunat saab Kadrialtis hooste rammu katistud, ja hooste peremehed, kelle hobused on katmise juures ilusamad ja tugewamad näitnud, saavad kroonu poolest auupalka. Uga tunnistuse sedel peab iga mehel mõisa poolest kaasa olema, et need hobused on wistist Gesti-maa Rubermangu talurahwa juures kasutatud.

Rubermangu kohtu käsu järele ei ole luba, ei laupääwal ega pühapäawal laata pidada, waid, kui nenda juhtub, peab seda teise nädala esimesel argipääwal peetama.

II. Lihwlandi-maa Rubermangus.

- Abja-mõisas:** Mikhli-kuu 2sel ja 3mal pääwal.
- Abfeli-mõisas:** 1) 9mal Teisipäewal, p. 2) 9mal Mikhli-k. p.
- Antso-mõisas:** Mikhli-kuu 14mal pääwal.
- Audro-mõisas:** 1) Reede enne Bastla-pääwa. 2) 18mal ja 19mal Mikhli-kuu pääwal.
- Edere-kõrtsi juures (Wandra kihelk.):** 29 ja 30. Teisipäewal, p.

Selme-mõisas: 15mal Leikuse-tuu pääwal.
Karksi-mõisas: 2sel Heina-tuu pääwal.
Rastna-mõisas: 8mal Mihkli-tuu pääwal.
Räo-mõisas: 10mal Mihkli-tuu pääwal.
Rilingi-mõisas: 29mal Leikuse-tuu 2 pääwal.
Rirepeäl: 17mal Mihkli-tuu pääwal.
Roorte-mõisas: 15mal Mihkli-tuu pääwal.
Rose-mõisas: 24mal Leikuse-tuu pääwal.
Auresaare-linnas: 1) 10mal Heina-tuu p. hakkab suur
saksa laat, peetakse 10 pääwa. 2) 15mal Mihkli-tuu p.
hobuse- ja weisse laat, 3 p. 3) 1sel Wiina-tuu p.
Lemsali-linnas: 1) 27mal Künla-tuu pääwal, lina-laad.
2) 10mal Leikuse-tuu p. 3) 9mal Wiina-tuu p., lina-laad.
Lustiwe-m: 15mal Wiina-tuu pääwal.
Lutsnifi-m., Rõuge kihelkonnas, 6mal Wiina-tuu p.
Moisefaste-m: 10mal Leikuse-tuu pääwal.
Mõnniste-m: 10mal Mihkli-tuu pääwal.
Mustwee: Mardi-pääwal, 10mal Talwe-tuu pääwal.
Oldri-m: 10mal Mihkli-tuu pääwal.
Oritu-m. Iõrtfi juures: 15mal Wiina-tuu pääwal.
Pattula-m: 10mal Mihkli-tuu pääwal.
Pärnu-linnas: 1) 20mal Rääri-tuu p., hobuste laat, 3 p.
2) 1sel Heina-tuu p., 2 p. 3) 20mal Heina-tuu p.
saksa laat; peetakse 3 nädalat. 4) Weisse- ja hobuse
laat, Esmap. ja Teisp. enne Mihkli-p. Wies laat pee-
takse Esmap. ja Teisp. pär. 3mal Krist. tulemise p.
Põltsamaal: 17mal Mihkli-tuu pääwal.
Põlwe-liriku juures: 8mal Mihkli-tuu pääwal.
Põdravere-m: 1) 13mal Mihkli-l. p. 2) 5mal Talwe-l. p.
Purtiku-m: 9mal Mihkli-tuu pääwal.
Pühajärwe-m., Otepä kihelkonnas, Ruustagu. laat,
4mal Wiina-tuu pääwal.
Rappinas: 1) 9mal Lehe-tuu p. 2) 4mal ja 5mal
Mihkli-l. pääw. 3) 5mal Wiina-l. p. 4) 5mal Jõulu-l. p.

Ria-linnas: 1) 7mal Rääri-tuu p. 2) 20mal Künla-tuu
p., 8 pääwa. 3) 20mal Jaani-l. p., 3 näd. 4) 20mal
Heina-l. pääw., wissa-laad. 5) 20mal Leikuse-l. p., 3 p.
Rosfi-m: 24mal Leikuse-tuu pääwal.
Rõuge-m: 8mal Mihkli-tuu pääwal, 8 pääwa.
Sallatfi-m: 15mal Mihkli-tuu pääwal.
Senno-m: 21mal Mihkli-tuu pääwal.
Sindi-m: 4mal Mihkli-tuu pääwal.
Taakeperi-m: Selme kihelkonnas, 6. Mihkli-tuu p.
Taali-m: Pärnu-linna juures, 9mal Wiina-tuu p.
Tartu-linnas: 1) Suur saksa laat, hakkab pääw pärast
3 Kuninga pääwa, peetakse 3 nädalat. 2) 4. Künla-
tuu pääwal, lina-laad. 3) Peetri-laad, 29mal Jaani-
tuu pääwal. 4) 8mal Mihkli-tuu p. 5) 29mal Mihkli-
tuu p., Mihkli-laad. 6) 1sel Talwe-tuu p., lina-laad.
Tarmastu-m: 1) 29mal Jaani-tuu pääwal, Peetri-laad.
2) 6mal Wiina-tuu pääwal.
Ue-mõisas, Willandimaal, 27mal Leikuse-tuu pääwal.
Walga-linnas: 1) Saksa laat hakkab 2sel Künla-tuu p.,
peetakse 8 p. 2) 26mal Jaani-tuu p. 3) 10mal Lei-
kuse-tuu pääwal. 4) 29mal Mihkli-tuu p., Mihkli-laad.
5) 20mal Talwe-tuu p., lina-laad. 6) 27mal Jõulu-
tuu pääwal suur saksa-laad, peetakse 8 pääwa.
Wana-Antsn., Kraawi-Iõrtfi juures: 10. Mihkli-tuu p.
Waste-linnas: Mihkli-pääwal, Raawanurme-laad.
Waste-m: Willandi maal. 1) 24mal Leikuse-tuu p.
2) 2sel Wiina-tuu pääwal.
Wandra-m: 20mal ja 21mal Mihkli-tuu pääwal.
Weski-m: 15mal Wiina-tuu pääwal.
Willandi-linnas: 1) 25mal Rääri-tuu p., 3 p. 2) Saksa
laat 2sel Künla-tuu pääwal. 3) 15mal Künla-tuu p.,
lina-laad. 4) 8mal pääwal pärast Suuri Neljaspääwa,
5) 22mal Jaani-tuu p., Jaani-laad. 6) 24mal Mihkli-
tuu p., Mihkli-laad. 7) 25. Talwe-tuu p., lina-laad.

Bolmeri-linnas: 1) 25mal Neäri-kuu p., lina-laad, 6 p.
2) 25mal Heina-kuu pääwal. 3) 21sel Miskli-kuu p.
4) 25mal Talwe-kuu, lina-laad.

Bolweti-m.: 16mal Talwe-kuu, lina-laad.

Bõnnu-linnas: 1) 15mal Kõünla-kuu pääwal, lina-laad.
2) 11mal Jaani-kuu pääwal. 3) 16mal Wiina-kuu p.
4) 10mal Jõulu-kuu p., lina-laad.

Bõhhus, Rõpina kihelkonnas: 1) 9mal Lehe-kuu pääwal,
Rigula-laad. 2) 10mal Jõulu-kuu pääwal.

Bõru-linnas: 1) 9mal Neäri-kuu pääwal, lina-laad.
2) 21sel Kõünla-kuu p. 3) 22sel Kõünla-kuu p. suur
saksa laad, 8 pääwa. 4) 10mal Jüri-kuu p., weisse-laad.
5) 24mal Jaani-k. p. weisse-laad. 6) 10mal Keis-k. p.
7) 24mal Miskli-k. p., Miskli-laad. 8) 9mal Wiina-k. p.
lina-laad. 8) 10mal Talwe-kuu pääwal, weisse-laad.

Narwa-linn peab lina, weisse ja hobuse-laata 6malt künni
10ma Kõünla-kuu pääwani — ja 20malt künni 23mal
Miskli-kuu pääwani.

Mõned pidlid Wana-Eiwiimaa elust.

Kelchi Chronika järel, mis aastal 1695 kirjutatud on.

I.

Eestähendus. Sel aeal, kui Christian
Kelch, Järwa-Jaani kirikuõpetaja, oma Chronika
ehk aearaamatu kirjutas, saiwad kõik need maa-
konnad mida nüüd Baltimaa kubermangud
nimetasse, see on Eestimaa, Eiwiimaa ja Kuura-
aa, tollu Eiwiimaa nimetatud. Mõis seda

maad nenda nimetati, selle üle on palju wateeldud.
Kõige suurem õigus näib neil olema, kes ütlewad,
et see nimi ühest Wana-Saksakeeli sõnast, „Eies-
land“, tehtud on, mis i h u = a n d e = e h t k a a s a =
w a r a maad tähendab. — Rooma-Katholiigi
kirikus seisis sel aeal, kui meie kodumaa rahwast
Kristiusu poole pöörama hakati, ja seisab ka nüüd
Püha-neitsi auustus ja teenistus kõrgel järgel.
Et see Rittre-Selts, keda Baltimaa randas asu-
tati ja Kristiusu foguduste kaitsemiseks kutsuti, oma
kohust suurema hoolega ja waimustusega täidaks,
sellepärast kinkis Paapst seda maad ja rahwast
Püha-neitsi kaasa-waraks. Sellest olla see nimi
„Eiesland“ tulnud. Teiselt poolelt selletakse seda
nime teisel, kolmandemalt poolelt kolmandemal
wiisil, aga kuidagi üteldud, näib esimene seletus
kõige paremini ja kindlamini põhjustatud olema.
— Christian Kelchi elu aeal seiswad Eestimaa
ja Eiwiimaa Rootsi walitsuse all, Kuuramaa oli
üks isearaline Herzogi-riik Poolamaa kaitfusel, on
aga siiski nimetatud Chronikas Eiwiimaa külge
arwatud. — Natuke enne seda aega, kui Kelch
oma Chronikat kirjutas, oli Rootsi riigiwalitsus
suures rahahädas olnud ja oli Riigipääwa poolt
abi otsinud. Riigipääwal istusiwad mõisnikude,
waimuliku seisuse, kodanikude ja talurahwa saadi-
tud. Wiimased kats seisust ei tahtnud oma peale

raske matu maksu võtta, mis ehk ka muidugi juba raske küll oli, ja olivad sellepärast üht nõuu annud, mis iseenesest küll ütlekohtune oli, aga mis waimuliku seisuse abiga siiski seadusets tehtud sai. See oli järgmine: Riigipääw tunnistas kõik need kuninglikud kingitused, müümised, pandikspanemised ja teised kaubad tühjaks, mis läbi endised kroonu õmised ialgi kroonu käest ära ja mõisnikude kätte saanud olivad. Üks komisjion sai seatud, mis kõige eramõisade dokumenti läbi waatas, ja kui see leidis, et ükski mõis ialgi kroonu oma olnud, siis sai see mõis ilma ühegi tasumisetä kroonule tagasi võetud. Seda seadust nimetatakse „Reduction“, ja kui see Liwimaa kohta küll weel wägilisem oli, kui Rootsi riigi wanema jagude kohta, siis sai see ometigi ka siin mõjuwaks ja maksuaks tehtud. Reductioni-komisjion oli ka Liwimaa mõisade dokumenti läbi waatamas, ja juba Keldi aal oli rohlem kui pool mõisati kroonule võetud, kui ka komisjion weel oma tööga walmis ei olnud, mis wast siis lõppes, kui need maad ennast Wene walitsuse alla heidisiwad. Siis jäi selle komisjioni töö seisma ja ära võetud (reduciritud) mõisad said endiste omanikudele ehk nende pärijatele tagasi antud. Rootsi walitsuse ja mõisnikude wahel oli selle läbi muidugi nuller meel signinud, ja ka mõisnikude seisus ühelt poolt ja

talupoja ja waimulik seisus teiselt poolt, ei seisnud just wäga lahkes meeles üksteise wasta, sest et esimene seisus tähendatud wägilisest seadust kahe wiimase seisuse süüks arwas. — Need eestähendusid arwastime tarwis olema, et lugejad paremini aru saaksiwad, mis waimus Christian Keld oma Chronikat ehk aearaamatut kirjutas, ja kuidas meie kodumaa ühiskond maakonnad sel aal ära piiratud olivad. — Maast ja rahwast kirjutab Christian Keld:

„Liwimaa on oga üks kena, wiljakas, osalt sookas ja siin ja seal metsadega kaetud maa, kus kõiki elutarwitusi rohkest leitakse. See maa on umbes sada penikoormat pitt ja nelikümmend tunni wiiskümmend penikoormad lai. Homiku pool käib piir Wenelaste wasta, õhta pool Baltia ehk Homiku mere wasta, kesköö pool Soome mere wasta. Temas on kolm würestikonda, nagu Eestimaa, Lätimaa ja Kuuramaa, mis jälle iseäranis maakondadeks jagatud saawad.

Eestimaa, kõige suurem ja parem neist würestikondadest, on oma nime oma maarahwast, Eestlastest saanud ja selles on maakonnad Harjumaa, Wirumaa, Alutagusemaa, Tartu stift, Järvamaa ja Läänemaa. Harjumaal on Tallinn, Eestimaa würestikonna pealinn, kus Kuninglik Kindral-Rubernör aset peab, kindlus Fegesener (Kiwilu), abtei Podis (Kloostre) Marienthal, üks lõhutud

püha Brigitta neitsi - klooster ja mõned teised lõhutud kindlused. Wirumaa l on alewik ja lõhutud kindlus Wäsenberg (Ratwere), kindlused Borkholm ja Tholsburg. Alutaguse maa l on Narwa linn, kus Ingriamaa Kubernör aset peab. Tartu maakond as on Tartu linn, Kuningliku hoowkohtuga ja ühe kõrge kooliga, ja enamist lõhutud kindlused Ringen, Kameleht, Odenhorn, Odenpää, Würnebeek, Kirempää, Kenhaus, (Wastfeliina), Tundel, Helmet, Ulsam ja abtei Falkenau. Järwamaa l on alewik ja lõhutud kindlus Wittenstein (Paide), alewik ja kindlus Fellin (Wiljandi), alewik ja kindlus Oberpahlen (Põltsama) mis mõlemad wiimased, sel aeal kui need Poola walitsuse all olivad, starosteid nime tatud saiwad. Järwamaa külge loetasse ka starosteid Laas, Tarwast ja Karlus. Väänemaa l on Pärnu linn, Hapsalu linn, alewik Pihula ja kindlused Lode (Koluwere), Fickel (Wigala), Fels (Wellitse), Werder (Wirtsu). Peale selle saawad Eestimaa juure veel mõned saared arwatud, nagu Saaremaa, Hiomaa, Muhumaa, Wormsöe, Wrangöe, Rien, Wodensholm ja teised veel, mille elurahas muist Eesti keelt, muist Rootsi keelt räägivad. Nende saarede kesks on Desel (Saaremaa) kõige suurem, ja on selle peal linn ja kindlus Arensburg (Kuresaare) ja kindlus Sonnenburg.

Lätimaa, teine Liwimaa würstikondadest, on oma nime Läti rahwast saanud, ja seal on Riia linn, kõige Liwimaa kroon, kus ka Kindral Kubernör aset pidamas on. Weised linnad ja kindlused Wolmar, Walle, Lemsal, Wenden, on muist seiswad, muist lõhutud kindlused; Dünamünde, Uxküll, Kokenhusen, Lenwarden, Kreuzburg, Landau, Söswegen, Konneburg, Erla, Person, Salis, Ascheraden, Jürgensburg, Rositten, Lugen, Segewold, Aries, Smiltten ja mitmed teised.

Kuuramaa, kolmas Liwimaa würstikondadest, millel sel aeal omad isedraalised Würstid on, langeb kahets maakonnaks see on Kuura ja Semgallia maakas — —

Rugejad näawad sellest, et meie kodumaa Rootsi walitsuse aeal koguni teistwiisi maakondadest jagatud oli, kui pärast Wene walitsuse aeal, ja pealegi veel meie päiwil. Aga just õige ei ole küll see mitte, mis Keld kirjutanud on, kes ehk rohkem teesede, kui Liwimaa politika jäntuse peale waatas. Kõige wähemast olivad 15 aastat hiljemini, kui Eestimaa ennast Wene walitsuse alla andis, piired Eestimaa ja Liwimaa wahel umbes niisamati nagu meie päiwil. — Keld kirjutab edasi:

„Kõiki seda Liwimaad on nüüd armuline Jumal nii kalli andetega wälja ehitanud, et seda maad enamist kõige teiste Euroopa maadega ja maakon-

badega mõib kaalu peale panna. Sel maal on puhas ja terve õht, ja ka talwe väga wali ja pitt, suwi aga lühike on, siis teeb ometigi hea wilja maa, wilud sumised ööd, karastaw taste ja järel tulewad soojad pääwad, et nii heaste sumi-
tui ka talwewili õigel aéal küpsiks saab, ja kui Jumala iseäraline nuhtlus mitte ei keela, siis mõib Viwimaa igal aastal mitu tuhat sãlitest ruffid kui ka odre, wõeratele maadele saata. Wõib ka aastas ühe suure hulga linu, kanepit, lina seemet, mett, waha, humalaid ja teisi asju, wõerastele ära anda. Selle kõrwas on siin väga hea looma-
kaswatus, palju hobuseid, sarwloomi ja kitsi. Lammaid on siin aga, teiste maade kõrwa armates, pea wähe, ja nende will on ka kare ja kõlwatu (wist kauplemiseks?), talurahwale ja teise alama rahwale aga riideks väga mõnus."

Kelch lueb nüüd mitmed Viwimaa jõed ja järwed üles, ja kiidab suurt kalariikust, tunnistab ka, et mõnes jões pärleid leitakse. Edaspidi saab kaebatud, et majad enamist kõik puust ehitatud on, mis kawa ei seis ja mis läbi palju metsa raisatud saab. Ka on juba selles Chronikas kaebusi leida, et metsadest üle aru põldu tehtud. Juba olla ehitamise puudest ja tulepuudest puudu, ja metsa-
linnud, nimelt põdrad ja hirwed olla kasinaks jäänud; ifka olla aga weel nii palju metsalindu,

et ühe riiksthalre eest enamist igal poolel luus-
teistkummend jänest, mõnel aéal ka niisama palju metsiseid, weel rohkem tedresi ja püüsi saada mõib. Siis lueme:

"Kui nüüd ka Viwimaa, Jumala poolest ise-
äralise wiljarikkusega õnnistatud on, siis on maamees kõige selle rikkuse juures waene ja selle rikkuse juures õnnetu, sest et tema seda raskest rahaks teha mõib, mis üle jäi, waid kui temal raha tarmis on, siis peab tema oma wilja ühe foera=palukese eest (kuida üteldakse) ära andma, mis temal aga wõerast kaubast tarmis läheb, seda peab tema kahetordse hinnaga maksma. Ja tuleb sellest, et siin maal nii wähe linnast ja need üksteisest nii kaugel ära on, et mitmel teisel maal 12. kunni 15. penikoorma peal rohkem linnast näha mõib, kui kõigel suurel Viwimaal. Sest kui ka endisel aéal iseäranis Gesti- ja Lätimaal palju ilusaid linnast ja alewikust olnud, kellel omad korralised Magistratid ja kodanlikud wabadused ja kolm kunni neli sada kodaniku olnud, siis on need ometigi pikkalise sõda aéal, ja Viwimaa hä-
witamise aéal nii väga ära rifutud, et nüüd muud näha ei ole, kui paljad waremed. Et aga seesu-
gused paigad pärast rahusaamist mitte jälle üles ehitatud ei ole, see on sellest tulnud, et need kes neid mõisast kus linnad ja alewikud juures olwad,

omaks saidwad, linnade asemeid oma mõisadega ühendasiwad ja talupoegi nende peale elama asutasiwad, ehk ometigi linnade ehitamist wäga wähe lubanud on."

Oma aegsest Riimimaa rahwast kirjutab Keld, esiteks mõisnikudest:

"Need on weel tänasel pääwal enamist neist sugudest, kes wanal aéal muist Daani Kuningatega, rohkemalt jäult aga Saksamaalt, nimelt Thüringist, Westfaaliast, Pommerist, Meklenburgist ja teistest kohtadest Alt-Saksi maakondadest meie maale tulidwad. Mõned on Rootsi, teised Poola sugudest, kes ennast seia asutasiwad, kui maa Rootsi ja Poola Kuningatest wõidetud sai. Nenda on ka kaunis jägu neid, kes Rootsi ja Poola Kuningate poolest, kodaniku seisusest mõisniku seisuse sisse tõstetud saidwad. Selle seisusega on nüüd nenda, et see ühegi kõrge seisusele Euroopas midagi järel ei anna. See on tugew omas mehisuses ja tema keskis leitakse mehi suurest lahkusest, osamusest, tarkusest ja sõdawäelise wägewusest. Nema on enamist ikka üksi sõdawäe teenistust omaks ametiks wõtnud, kuidas siis ka nende keskis wähe neid ei ole, kes kuulsate Rootsi Kuningate Karl IX. ja Gustav Adolf Suure sõdades, maa ja mere sõda tegudes maailma kuulsateks kangelasteks saidwad. Riigi ametite peale on ennast neist tänine wähe

tarwitada lastnud, waid need, kellel sõdaasjade peale himu ei olnud ehk kes sellest wäsiwad, need istuwad oma päris-, pant- ehk rentmõisade peal, tallitawad hoolega põllutööd ja selle maa kombe järel maa kohtute ametit. Nende keskis, kes maa kohtute ametit tallitawad, on Landrathid kõige ülemad, pärast tuleb maa peamees ehk Landmarschall, järges Mannrichter ehk Landrichter oma Assessoridega, wiimaks Hakenrichter ehk Ordnungsrichter oma Adjunktidega.

Mõisnikudest astume kodaniku seisuse poole, seda jäntakse: Opetatud meesteks, kaupmeesteks, kunstnikudeks ja käsitöö meesteks (handwärgi rahwaks.) Opetatud mehi ei ole endisel aéal siin palju auustatud, sellepärast ei ole neid siin ka palju olnud, nüüdsel aéal on nende hulk, omalt maalt ja wõderalt maalt, juba nii suur, et osawatest meestest kiriku ega walitsuse tallituses suuremat puudust ei tunta."

Kaupmeestest kirjutab Keld, et kaubaajamine Riigas, Tallinnas, Narwas ja Pärnus ikka kauniste õitsenud; nimelt olnud Narwas rohkem mitmesuguseid rahwaid näha ja mitmesuguseid keelest kuulda, kui kusagil teises paigas, Rootsi riigis. Nimetatud linnas olnud nii palju Rootsi, Saksa, Soome, Eesti, Poola, Wene ja Inglise keelt kuulda, et igalhel kes seda himustas, wõi-

malit oli, üht nendest õppida. Kunstnikude ja käsitöö meeste poolest oli sel aeal puudu, mis aealou kirjutaja sellest tulema armab, et wähe linnast oli, et ka käsitöö seisust palju ei auustatud, et meistrite saamine üleliiga maksis, ja wiimaks, et ka juba sel aeal rikkamad enemini suure kuluga õige halwa wõeramaa kaup ostiswad, kui oma maa meistritele tööd andiswad. Siis kirjutasse:

„Ülemaal räägitud Wiimaa rahwad nüüd, kuida nemad enamist Rootsi ja Saksamaalt päritud, on ka pea nende maade loodusest ja elukombetest. Peale nende elawad aga Wiimaa suuremas jäus Cestlased ja Lätlased, inimesed kes oma keelis iseäralisest suguarust, aga pea ühesugusest loodusest ja ühesugusest elukombetest, ihu poolest ja südame annete poolest on. Mis nende esialgust ja suguarust armata, selle poolest ei wõi selle üle kahe wahel olla, et Cestlased Finnlaste (Soomlastega), keda Tacitus Sakslaste sekka lueb, Ptolomäus ja teised aga Sarmatlasteks (Slawlasteks, Poolakateks) peawad, ühest kannust on, mis teistest põhjustest rääkimata, nende ühesugusest keelest selgest wälja paistab, nii et mina kindlast usun, mõlemad keeled on enne üks ainus olnud. Olgu nüüd Cestlased, keda endised aealou kirjutajad Aestii ehk Hestii nimetaswad, keda nüüd Esthones nimetasse, Saksa wõi Riphaei ehk Sarmati rahwaste

kannust tulnud, nii palju on kindel, et nemad mõne aea Preussi maal, Wiimaa rannast saadil elaswad. — — — Üks jägu wanast Swebimaa rahwast sai õiguse poolest Cestlasteks nimetatud, kes Preussimaal elaswad ja bernsteini koguswad. Siiski ei olnud Cestlased mitte Swebi sugust, kui nemad ka Swebimaalt päritud oliswad, sest et neil Sakslastega mitte ühesugune keel ei olnud, waid üksi aga ühesugused riided ja elukombed. Kui aga Wendlased ja Herulaanlased, kuida Ptolomäuse kirjadest teatasse, nendel maadel peremeheks saiwad, siis on Cestlased Preussi maalt äraläinud ja on wiimaks see jägu Wiimaaast nende asemeks saanud, mida nüüd Esthonia nimetasse.“

Relch kirjutab, kuida Cestlasi ja Lätlasi mõnelt, nimelt kuulsa aealou kirjutaja Leuenclawiuse (Lewenclau) poolest, endiste Gibeonitlaste järeltulijateks peetud, keda Josua selle pärast ära needis, et nemad petisel kombel Israeli laste sõbrust otsiswad. (Joh. 9.) See eksitus on sellest tulnud, et umbkeelised wõerad ühe rahwa suust kes Riia ümberkaudu elas, üht laulu kuulnud, milles sagebasi sõnad ette tulnud: „Jeru Jeru Mascolon“, kust arwatud et see üks kurtuse laul olnud, milles rahwas oma wanaaegist isamaad, Jerusalemmat ja Damaskust taga kurtud. Muidugi ei wõi uuemad uurijad seesugusest arwamisest ühtigi pi-

dada, ja seda ei tee Keldi ka mitte. Juba tema teadis, et need sõnad ühest endisest Eesti armulaulust päritud olivad, mida siin Keldi aegses kirjawiisis, tema aearaamatust üles paneme:

„Jõrru! Jõrru! jooki Ma Tullen?”

Erra tulle Ellafen.

Micks ep ella eile tulnut?

Elle olin Ella ürginesse

Tulle Home Homikulle

Sies olen Jelle ürginesse

Karkotella Kaste Ella

Siuka Sittika Willula

Sies ollen Walmis Wainijull

Raunis karja Satemalle.”

Nende sõnumite järel, mis küll kaugele mitte täielised ei ole, näitab ometigi nii palju wälja paistma, et Eesti lased wanal aial Sakslastega, õigem Germanlastega, naabris elasid ja et siis ka juba wanal aial mitmed sõnad ühest keelest teise sisse weeresid, kuidas ka nende elukombed juba enne seda mitmes tükis üksteise sarnatsed olla wõisid, kui Sakslased Kristiinu kuulutajatega Baltimere randas aset wõtsid. Pärast tungisid Sarmatlased eht Poolakad Eesti laste ja Germanlaste wahel ja lahutasid neid ühest ära. Et Eesti lased Preussimaalt wälja rändasid ja siis wast Baltimere randas aset wõtsid, seda

et ole diete uskuda. Ennemini näitab see jägu Eesti lased, kes Preussi maal elas, Poolakatest muist ära häwitatud, muist ümber rahwustatud olema, kuna Eesti lased Baltimere randas esiteks puutumata jäiwad. Kuida aialou teadus tunnistab, tungisid hiljemal aial Sarmatlased Baltimere poole, ja wist oleks edaspidi ka Eesti laste wiimane känd nendest häwitatud saanud. Aga Jumala nõu oli teisiti. Merd mööda tulid Sakslased Baltimaa randa, said siin küll aeguti Eesti laste isandaks, aga jäädawalt Eesti keele ja rahwuse kaitsjaks. Seal aga, kus Sarmatlased Eesti laste liht jägu häwitasid, seal on nemad nüüd ise oma rahwust kaitanud.

Keldi kurdab palju selle üle, kuidas weel tema elu aial Eesti laste keelis wäga palju ebausk ja paganapõlwiseid elukombeid walitsenud. Tema arwates on see kurb lugu sellest tulnud, et alalised idead siin üleüldse suuremat haridust palju kosuda ei lastnud, et Katholiigi kiriku walitsuse aial ka usundpetus rahwa hariduseks palju mõjuda ei wõinud, sest et paljalt wäljaspidiseid kombeid harjutatud sai, kuna Jumala teenistust wõeras keeles peeti. Ka Ewangeli kiriku esimestel aegadel ei mõjunud waimulik õpetus palju, sest ka siis puudus weel sagedasti küll õpetajaid, kes rahwa keelt täiesti ja põhjanti mõistisid. Tema aial oli asi selle

poolest küll juba palju paranenud, tema annab Cestlastele waimuannete ja kirikliku waimu poolest väga head tunnistust ja loodab, et toored ja ropud elukombed, mis weel walitsewad, pea ära wõidetud olema saakswad. Nagu meie aga teame, tõusis juba Kelchi elu aal suur Põhjamaa sõda, tuliwad nälg ja kätt, laastasiwad maa rahwast ja warast puhtaks ja lammataasiwad kõiki haridust, mitme mehepõlwe peale jälle ära.

Mis Kelch oma aegse Cestlaste eluwiiisidest, majapidamisest ja põlluharimisest kirjutab, see on pea niisamati, nagu meie wanemad inimesed seda weel umbes neljakümne aasta eest ise näinud on. Cestlaste käsitöö ja teisest osawusest kirjutab tema:

„Puusepa töö ja ehitamine on üks asi, millega nemad kõik ümber käia oskawad. Sepistamise ja rana töö peale on neil nii suur himu, et nemad mitte üksi ilma suurema waewata hobuse randu ja teisi jämedaid töösi tegema ei õpi, waid ka kaunis kena luffusi, ja koguni rihwitud Rootsi püksi randu teewad. Eugemata tükkidest on nähtud ja nähafe ka weel täna sel pääwal, et kui mõned nendest aga mõningad nädalid ühe ehk teise käsitöölise, sadulsepa, kingsepa, tishleri, treiali ja seeguste juures abiks oliwad, et nemad seda mis nägimad, igati imetspanemiseks järel teha wõisid, kuidas ka mitmed nende keski on, kes ni-

metatud töösi nii heast teha oskawad, nagu oletisid nemad selle peale mitu aastat õppinud ja peale selle reisinud. Et nemad aga tänine orjad ja pärised oliwad, siis ei ole ka korralised meistrid neid õppima wõtta tahtnud. Need inimesed on ka väga himulised küttime peale, ja teadwad seda isäralise osawusega teha, kuidas nemad siis ka mitte üksi lindusi ja kõiksugusi hirmsaid metsalisi, waid ka kurje karusi mestri kombel maha wõtta oskawad. Kes talwel metsades küttida tahawad, need seuwad saarepuust suusad, mis peale sülla pittused, jalge alla, millega kergest üle sügawa lume, kuidas see siin maal sajab, jooksta wõiwad. Need kes kütitawad, need teewad ka oma püksirohtu ise, ja oskawad seda nii kaunist walmistada, et see (kuidas osawad sõamehed ja kütid tunnistawad) palju parem on, kui wõderamaa püksirohi. Tähtede jookstust on neil inimestel omal kombel, suurem teadus, kui armata wõiks. Neil on ka suur himu luuletuse peale, kuidas siis isäranis naesterahwas kõigel pidudel ilma suurema järeldõtle miseta laulsi luuletawad ja omal wiisil sõnu laulu seadwad.“

II.

Wana-Cestlaste endisest usust ja Jumala teenistusest kirjutab Kelch: Cestlaste ja Pätlaste esiwanemad siin maal on paraku! laua aega pagana

põlmes ja ilma Jumalata elanud. Kuida aga juba wana tark paganausuline Seneca ütleb, ei ole ükski rahwas nii toores ja tallitsemata olnud, et tema üht Jumalat ei uskunud, aga nemad ei ole õiget Jumalt tunnud ja on keeletumate Eba-Jumalate juure läinud. Mis Eba-Jumalad neil aga olnud, sellest teame meie wähe ütelda. Sõna „Jumal“, millega Eestlased tänasel päawal tõsist ja igawest Jumalat tähendawad, lasen arvata, et mitme põhjapoolise rahwa „Jumala“, ka wanaist Liwimaa rahwaist on auustatud saanud. Johannes Schefferus tunnistab aga mitme kirjamehe järel, et Jumala kujud olnud puust nikerdatud, ühe wana mehe näuline, kes altari peal istunud ja kellel 12 kalli kiwiga kaunistatud kroon peas olnud, kui ka kuldne ahel kaelas ja hõbene ehk kuldne waagen süles, kuhu rahwas oma jõudu mööda kuld ehk hõbe raha ohwriks sisse pannud. See Eba-Jumal olnud ühes metsa tükas, ilma latu- seta ja ilma seinadeta, ainult ühest aiaist ehk istu- tatud põesastiku ridast piiratud. Sellest võib arvata, et endised Eestlased ja Lätlased üht ja sedasama Eba-Jumalat teeniswad, kui ka igati oma keelt mööda, kahesuguse nime all. Kummagil ei olnud templeid ehk kirikuid, waid nendel oliwad selle asemel pühitsetud metsa tükad ja puud (hiied). Ka kaua pärast Kristiuse kuulutamist on nemad

weel palju metsade kinkude peal üht kõrget puud ladmani kirjaks nikerdanud, lintidega ja pärgadega kaunistanud ja selle all ohwritega Eba-Jumala teenistust pidanud. — Keldi armad, et Wana-Eestlased raha tundsiwad, juba sellepärast, et rahal oma Eestikeeli nimi on. Wist on nemad oma Jumalale ka raha ohwerdanud, ja ka weel pärast seda on mitmes paigas kiwide peale raha maha pandud ja on raha hallikatesse wisatud. (Selle kirja ülespanija on omal noorel põlweel kaks kord kalla raba ja ühe raha tüli ristikiwide peal leidnud.)

Peale „Jumala“ on Wana-Eestlased wist ka põhjamaa Sõda-Jumalat, Thori teeninud. Omas wõitlemistes Sakslaste wasta on nemad: „Thor awita“ hüüdnud ja sellest on umbteelised aalou kirjutanud arwanud, et nende Sõda-Jumala nimi Thorapiita olnud. (Selle kirja ülespanija leidis aastal 1865, Saulepa waldas ühe tamme, mida rahwas „Tori tamm“ nimetas. Selle ligidal sai üks uus talukoht asutatud ja jäädawaks mälestuseks „Toritamme“ nimetatud.) Keldi kirjutab:

„Ka ei wõi kahtlust olla, et need õnnetu- mad inimesed päiksest, kuud, müristamist ja wälku, ja teisi asju jumalikult auustasiwad. Johannes Vassicius, üks Poolamaa kirjamees kirjutab: Nemad auustasiwad Kõue-Jumalat, Perkunus nimetatud. Kui müristas, siis wõtsiwad nemad

ühe suitsetatud sia külje ääle ja ütlesiwad: „Per-
funus, ära tee minu põllule kahju, siis annan
mina sinule selle suitsetatud sia külje.“ Kui aga
müristamine mööda läinud oli, siis on nemad sia
külge ise ära sõõnud. Kõige suurem püha olnud
lahkunud hingepe pääl. Sel pääl on palju
sõõdud ja joodud, ja sõõgist ja joogist on nurka-
desse, lahkunud hinge jäuts wisatud.

Sel aéal, kui Kelch oma aearaamatu kirjutas,
oli ebausk ka weel kõrgemast haritud seifuste kes-
kiss. Sedamööda kirjutab tema siis ka oma
aegse maarahwa kohta:

Nii kaua kui need wiltsid inimesed nii hirmsas
pimeduses elasiwad on ka kurdal waenlasel nende
keskis oma kuri tallitus olnud, ja on neid kõi-
fugusele nõidusele eksitanud. Seäranis on see enne
wäga sagedast ette tulnud, et nemad ennast sortsi-
funstiga huntideks muutuwad ja palju kahju te-
giwad. Üks tuntud jutt räägib, et mõnes paigas
weel mõned paganausulised talupojad elawad, kes
ennast Jõulu aéal huntideks muundawad ja inimestele
ja loomadele palju kahju teewad. Aga nüüd, kus
asi Kristiusuga palju paremal korral seisab, on see
tallitus juba kauniste kadanud, ja kuidagi õigusega
teisi terweid rahwaid sellepärast sortsidets sõimata
ei wõi, et mõned nende seast seifuguste kunstitega
ümber käiwad, niisamati ei wõi seda ka õigusega

Gestlastest ja Pätlastest tunnistada, mis Olearius
omal aéal kirjutanud on: „See on üks wäga
sortsikas rahwas ja nõidumine on nende kes-
kiss nii igapäawane, et wanad seda oma lastele õpetawad.“
Seda ei wõi küll mitte salata, et weel tänasel
pääl nende keskis mõned leitud saawad, kes
kurja sortsfunstiga ümberkäiwad, ja inimestele ja
loomadele suurt kahju teha wõiwad, aga neid on,
Jumal tänatud, wäga wähe, ja mõne kohta tä-
hendatse ka tema ebausulist eluwii (mida neil
weel palju on) sortsfunstiks. — Kelch oli ise ka
oma aea laps; tema eksitus oli tema aea eksitus.
(Tulewal aastal edasi.)

Üks tark kohtumõistja.

Misjuuri riikis Ameerikas, seisis üks õpetamata
mees, weike eksituse pärast kohtu ees. Kohtumõistja
mõistis teda nii kauaks kinni, kinni lugema
õpiks. Teine weike süüalune, kes lugeda oskas,
sai nii kauaks kinni mõistetud, kui esimest lugema
õpetanud oleks. Kolme nädali pärast oliwad mõ-
lemad kohtu otsust täitnud ja saiwad lahti.

Suurem tülitaja.

Naesterahwas: „Teie koera ei wõi keegi wälja
tannatada; ta haugub ja hulub kõige õõ.“

Meesterahwas: „Wõib olla, aga selle asemel ei mängi ta kõige pääwa klaverit.“

Rutsumata ülewaatajad.

Kirjutaja, wahib aknast välja: Tuba kolm tundi wahin ma seda müüri-seppa, mitte üht kiwi ei ole tema kõigel sel aial teise peale pannud. Mis eest küll temale Laupäawal peaks palka maksetama!

Müüri-sepp: „Seal wahib see tule sulane nühk juba kolm tundi minu peale, mitte üht tähte ei ole tema sel aial teinud. Mis eest peaks küll see pääwawaras omi palka saama!“

Paulu wägi.

Koolmeister: „Paulik Thyntäos'e laulu läbi saidwad Spartaanlased Messenia sõdas wõitu. Kuida mõistiwad tema laulud seda teha?“

Koolipois: „Ta tegi oma lauluga waentaste hobused periks.“

Libe loom.

Perenaene: „Aga Anna, mina kästisin turult ka ühe angerja tuua. Miks ja toomata jätsid?“

Tüdruk: „Jah, talis prona, eks angerjas ole libe loom; libises meelest ära.“

Teise nime all.

Ühe Ameerikamaa Kassinuse Seltsi esimene kurt oli haige; arst kästis klaasi palawat punshi juua. „Aga mina olen jo oma kogudusele ja oma wana majapidajale kõigi tanget jooki ära teelanud, ega ma seda siis ise juua tohi. Wana Betsh mines-taks ära, kui selleks palawat wett päriksin,“ taebas kassinlane. „Päriks palawat wett habeme ajamiseks,“ ütles arst ja läks ära. Poole aasta pärast läks arst kassinlase majast mööda, Betsh seisis ukse ees. „Mis herra teeb?“ küsis arst. „Oh paraku,“ kostis Betsh, „herra on täitsa pöörane, ajab kumme kord pääwas habet!“

Umbkeeliste kõne.

Üks Khiina Mandarin oli ühe Inglase lõunele tutsunud. Road ei wõerad, aga head. Jälle toodi uus roog, üks kena praad. Inglise oli aga kuulnud, et Khiinlased ka kassi liha sööwad ja tahtis teada, kas see ehk ka kassi praad oleks. Et tema Khiina keelt ei mõistnud, siis waatas tema majaperemehe peale ja ütles küsides: „Miau, miau?“ Khiinlane wõnustas arusaades pead ja kostis: „Wau, wau!“

Sea isu.

Pariisis suri hiljuti üks mees, nimega Alfred Mouchet (Mushee), keda kõige tugewamaks sõjaks meie päivil peeti. Mouchet oli üks pikk kõhine mees, suurte kätega ja jalgega. Tema oli hobusekauplejate teenistuses, teenis omale 5 kunni 6 franki pääwas, mis aga waewalt tema isu kustutamiseks ulatas. Sageaast weeti tema peale tihla, ehk mõrad tahtsiwad näha, kui palju tema sööb, ja maksiwad tema ühekorrist weiket toitu. Tema sõi korraka ühe kalkuni, 6 kunni 7 naela lamba liha, ühe naela juustu, mitu naela leiba, ja sõi ühe terve ämri, 6 kunni 12 litred joodawat wiina peale. Üks Inglise tõi kord Saksamaalt ühe teise sõoja, nimega Hans Dietrich kaasa, ja need kaks kentsakat kangelast pidasiwad wõidusõõki, mis peale kaks tundi kestis. Mouchet sai wõitu; Dietrich oli kahetsa naela lamba liha ja niisama palju linnu liha nahka pannud, tunnistas aga siis, et „kõht täis“ olla. Wõit tegi aga wõitjale natuke kõhu valu. Oma wiimast surma haigust oli Mouchet omale ka ühest weikest homiku sööma lauast toonud.

Saruldane pidu.

Kiigas pidas leff Barbara Schulte, 12. Heinatuu pääwal 1883, oma sada-aasta

sündimise pääwa. Tema on aastal 1783 Memeli linnas sündinud, tema tütar, laewa kapteni leff, Dorothea Jensen, on 76 aastat wana, tema tütre-tütar on 40 aastat wana ja peab üht tütarlaste kooli, Miitawi alewis. Weike perekond elab rahulist waga elu, ja wana-ema on oma aastate kohta weel õige jõukas.

Kuri perenaene.

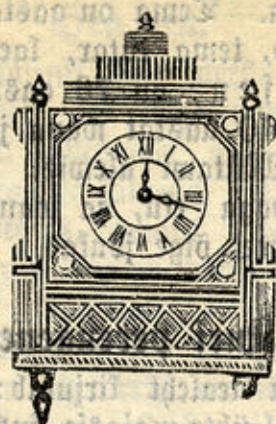
Üks Ameerika aaleht kirjutab: Nevadas tuli hiljuti karu wõsel ühte majasse, kus peremees kottu ära oli. Perenaene arwas, et mees nii hilja trahterist tuleks, ei läbenud tuld üles wõtta, waid hakkas kohe nii wägewa keelega öö jutlust pidama, et karu kohkudes wälja jooksis ja enne seisma ei jäänud, kui üksteistkümmend peenikoormat eemal oli. Mitu nädalit olnud tema nägu aga weel nii kohkunud, et teised arfud juba eemalt eest äralätsiwad.

Differt, Raamatukõitja,

Tallinnas, Raia uulitsal omas majas, wõtab kõiksugu

 raamatupookimist

nimelt nõõri-raamatuid waldadele, wasto.

W. Grönbergi
Surmaakre tööde toimetus,
 Tallinnas, Muudti nultit., Niesentampsi majas Nr. 4,
 võtab kõige sugusi paran-
 damise töösi vastu ja müib
 halwa hinnaga iga seltsi
 uurisi hulga kaupa, nii kui
 ka üksikult ja vastab nende
 eest 2 aastat.

Surma kassa,
 kus igaüks omale surumamatmise raha tulewa
 aja peale võib kinnitada, kinni 1000 rubla,
 Vene seltsi juures
 kapitaalide ja rentide kinnitamiseks,
 asutud aastal 1835.

Selle kinnitamise viisiga võivad ka waejemad inime-
 sed seda abi saada, et, kui nemad surewad, nende omal-
 sed siis saaksid suurema häda ja raha puuduse eest hoitud.
 Se on nõnda: et kui üks 30-ne aastane mees eht naene
 tahab, et tema omalised peawad warsti pärast tema surma
 300 rubla matmise raha kätte saama, siis pole temal tar-
 wis mitte enam kui 1 rubla 95 kop. neli korda
 aastas sisse maksta; pangu aga selle tarwis iga nädal
 16 kop. waraks seisma, siis on se läes. Ja kui juba
 5 aastat seda wiisi on makstud, siis jääwad need maksud
 weel wähemaks.

Kui wähest keegi ei jõua seatud wiisil maksta, mis
 tema kord oleks, siis ei jää ta omast kasust ilma; sest
 et seltsi seaduste järel (§ 47, 48 ja 49) on temal õigus,
 et võib seda raha, mis ta enne maksnud, siis ka muu
 kinnitamise wiisi peale lasta ümberpanna, et se mitte
 ära ei ka. Eht kui juba 3 aastat järele mööda on
 saanud makstud, siis ta võib oma kinnitamise kassa
 kwiitungi peale sellesamma seltsi läest raha laenuks saada,
 ja maksab selle eest 6 protsenti. Eht kui ta ei peakski

enam koguini tahtma seda kinnitamise raha edaspidi veel maksta. Siis ta saab üht tasumise summa tagasi selle raha eest, mis ta enne on sisse maksnud, kui ta seda 3 kuud aega enne ühel maksu korra ajal saab üles annud. Neile, kes juba 3 aastat järgeste on maksnud, antakse peale selle veel 1 aasta aega, mil nemad võivad oma kinnitamise raha summa tagasi osta, kui wahest tahtvad.

Kui ühes lohas 25 ehk 30 inimest ühes seltsis seda wiisi oma wara kinnitawad, siis lubab selts neile veel 5 rubla 100 rubla pealt lasu.

See oleks wäga soowida waesemate inimeste heaks, et wabrikud ja raudtee ja mõisa wanemad annaksid oma alamatele nõuu ja õpetaksid neid nõnda omale matmise raha hoidma ja kinnitama.

Kes sest asjast tahab osa saada, andku seda all nimetatud seltsi asja toimetajale suu sõnaga ehk kirja läbi teada.

Wilhelm Maier,

Tallinnas, Wene uulitsal.

Siin all antakse selget aru, kui palju kinnitamise raha tuleb iga aasta maksta, et võiks pärast surma 100 rubla matmise raha saada:

Kes oma esimese maksu korra ajal:

15 kuni	20 aastane,	maksub	1 rubl. 99	top. aastat.
21	"	2	" 3	"
22	"	2	" 8	"
23	"	2	" 13	"
24	"	2	" 18	"
25	"	2	" 23	"
26	"	2	" 29	"
27	"	2	" 34	"
28	"	2	" 40	"
29	"	2	" 47	"

30	aastane,	maksub	2 rubl. 53	top. aastat,
31	"	2	" 60	"
32	"	2	" 68	"
33	"	2	" 75	"
34	"	2	" 83	"
35	"	2	" 92	"
36	"	3	" 1	"
37	"	3	" 10	"
38	"	3	" 20	"
39	"	3	" 31	"
40	"	3	" 42	"
41	"	3	" 54	"
42	"	3	" 66	"
43	"	3	" 79	"
44	"	3	" 93	"
45	"	4	" 8	"
46	"	4	" 24	"
47	"	4	" 41	"
48	"	4	" 59	"
49	"	4	" 77	"
50	"	4	" 97	"
51	"	5	" 18	"
52	"	5	" 40	"
53	"	5	" 63	"
54	"	5	" 88	"
55	"	6	" 15	"
56	"	6	" 38	"
57	"	6	" 63	"
58	"	6	" 89	"
59	"	7	" 17	"
60	"	7	" 48	"

Martin Bockleri

wärwi ja rohu-kauba magasinis

Tallinnas,

wana turul omaš majas Nr. 163,

alustud 1854 aastal,

müiafse tingimata hindadega
kaupmeestele müümise tarwis,
kui ka ise pruukijatele, nagu:
maaldre-wärwid, lõnga-wärwid
ja rohu-kaubad, kangru lõimed,
kui ka seebi-kiwi ja wankre-
määret, wõi- ja juustu wärwid.